

До спеціалізованої вченої ради Д.41.086.04

Національного університету
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Фонтанська дорога, 23

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію
**Денисенка Сергія Івановича «Міжнародно-правові стандарти
спрощення та гармонізації митних процедур у сфері міжнародної
торгівлі», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних
наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право**

Актуальність теми запропонованого до розгляду дисертаційного дослідження зумовлена нагальними потребами практики, адже досі триває пошук вирішальних, ефективних та доцільних організаційних та правових факторів у сфері спрощення та гармонізації митних процедур у сфері міжнародної торгівлі. Становлення ефективного, системного та водночас варіативного міжнародного матеріального та процесуального правового регулювання відповідних відносин зумовлює потребу опанування в системі такого регулювання правової доктрини, яка правильно відображає реалії застосування відповідних суб'єктів у різних наднаціональних правових системах, таких як право СОТ, право міждержавних митних союзів, право ЄС – та водночас «класичне» міжнародне публічне право.

Поширення у новітні часи концепцій суб'єктності та відповідних правових механізмів у сфері господарської діяльності на міжнародній арені сприяло верифікації форм їх використання, поступовому становленню феномену міжнародного митного права у його різних вимірах. Еволюція сучасного міжнародного права, його гуманізація та водночас встановлення вищезгаданих специфічних правових режимів запровадило й потребу уніфікації відповідних правових механізмів та моделей.

Однак до цього часу як в Україні, так і в інших центрах міжнародно-правової науки проблематика пошуку, тлумачення та розуміння засобів міжнародного правового регулювання спрощення та гармонізації митних

процедур, на жаль, не отримала належного доктринального відображення. При цьому не стала предметом глибокого наукового правового дослідження низка питань, без вирішення яких важко очікувати прогнозованих змін у засадах функціонування міжнародного права – щодо співвідношення різних наднаціональних моделей регулювання у сфері спрощення митних процедур та вирішення проблеми накладання відповідних юрисдикцій тощо.

Можна відмітити, що С.І. Денисенко, дослідивши проблематику із обґрунтованою вище *актуальністю*, не лише довів потребу у комплексному погляді на ці міжнародні проблеми з боку сучасної практики, але й поставив низку нових питань, від вирішення яких залежить розбудова системи сучасного міжнародного права. Робота С.І. Денисенка охоплює проблемні питання системного міжнародно-правового підходу до феномену спрощення митних процедур, обґрунтовує перспективи удосконалення правового забезпечення відповідних загальних та спеціальних організаційних механізмів, має безпосередній вихід на реальні проблеми, пов'язані із проблематикою міжнародного права.

Зокрема, автор обґрунтовано стверджує, що митний контроль – перший елемент митних процедур, що здійснюється у пунктах пропуску на державному кордоні у спеціально визначених місцях (зонах митного контролю) виключно посадовими особами митних органів під час переміщення товарів та інших предметів (залежно від їх виду та мети переміщення) через митний кордон у передбачених митним законодавством формах (перевірка документів, усне опитування, огляд митних об'єктів та ін.) з метою забезпечення дотримання діючого законодавства, контроль за виконанням якого покладено на митні органи (с. 21-22 дисертації).

При цьому здобувач пропонує внести до Генерального додатку оновленої Кіотської конвенції визначення таких понять як «митні процедури» та «спрощення митних процедур», а саме: митні процедури – це система пов'язаних із митними формальностями дій щодо товарів та інших предметів, які переміщуються через державний кордон, що складається з

таких елементів: митного контролю, митного оформлення, справляння (сплати) митних платежів, умови здійснення яких залежать від мети, форми та умов їх переміщення (тобто певного митного режиму); спрощення митних процедур – виражені у правовій формі дії держав із зменшення тривалості та складності проведення процедур із митного контролю, митного оформлення та стягнення передбачених законом митних платежів, що відбувається шляхом міжнародно-правової інтеграції за допомогою двох методів: уніфікації та гармонізації (с. 10 дисертації). Виникає необхідність удосконалити практичну нормативну та організаційну ситуацію в цій сфері, чому дослідження С.І. Денисенка достеменно сприяє.

Здобувачем здійснено об'єктивну оцінку міжнародно-правового статусу оновлених Кіотській конвенції, доводиться що у цьому акті не закріплено вимогу про буквальну відповідність національних митних законодавств її положенням, в цьому проявляється дія механізмів гармонізації як форми зближення правових систем, а також диспозитивність положень Кіотської конвенції. Здобувач вказує, що на сучасному етапі оновлена Кіотська конвенція є важливим міжнародно-правовим інструментом щодо спрощення та гармонізації національних митних процедур у зовнішньоторговельній діяльності, який містить у собі як зобов'язувальні норми, так і норми, від яких можна відступити чи обрати альтернативний спосіб застосування митної процедури (с. 93, 94 дослідження).

Досліджуючи Міжнародну конвенцію про Гармонізовану систему опису та кодування товарів 1983 р., здобувач приходить до обґрунтованого висновку, що Гармонізована система опису та кодування товарів (HS), хоча і не є юридичним інструментом, проте призначена для допомоги користувачам послуг з визначення класифікації товарів, зменшуючи, таким чином, час на митні процедури, зокрема на визначення митної вартості, що забезпечує правильний розрахунок і стягування митних платежів, зводить до мінімуму розбіжності в цій сфері між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності (с. 105 дисертації).

Автор приходить до цікавого висновку про те, що для повноцінного виконання вимог, які передбачені стандартом 3.21 розділу 3 Загального додатка Кіотської конвенції щодо подачі митної декларації електронним способом, необхідно щоб всі державні органи України, які взаємодіють з Державною фіскальною службою України під час митного оформлення, перейшли на електронну форму обміну інформацією, а також почали видавати та приймати документи, які необхідні для митного контролю й оформлення об'єктів залежно від їх виду та мети переміщення через митний кордон, в електронній формі (с. 217 дисертації).

Дисертацію С.І. Денисенка виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри міжнародного права Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі «Актуальні проблеми міжнародного публічного права» (державний реєстраційний номер — 0107U002992). Наукові положення дисертації є науково обґрунтованими, вони спираються на велику кількість опрацьованих джерел (більш ніж 450), з яких значну складову становлять іноземні, насамперед англomовні публікації. Влучно вжита методологія забезпечує в цілому логічні та вірні висновки та рекомендації дисертаційного дослідження С.І. Денисенка, що містить значну кількість цікавих додатків за темою дослідження.

Новизна наукових положень дисертаційного дослідження К. В. Громовенка полягає в тому, що у ній вперше у вітчизняній науці міжнародного права розкрито можливості розвитку і вдосконалення комплексу міжнародно-правових стандартів, що передбачали б регулювання відносин у сфері спрощення та гармонізації митних процедур. У роботі містяться положення, яким притаманні риси наукової новизни, серед іншого С.І. Денисенко здійснив науковий системний аналіз наявних теоретичних конструкцій щодо сутності, змісту та системотворчих чинників вказаної проблеми, а також запропонував теоретико-методологічні засади вдосконалення механізмів міжнародного правового регулювання в цій сфері.

Серед найбільш значущих результатів новизни дослідження можна відзначити авторські погляди щодо систематизації базових стандартних правил спрощеного порядку проведення митних процедур у сфері міжнародної торгівлі, за трьома основними їх елементами (митного контролю, митного оформлення, справляння (сплати) митних платежів), які впроваджуються у митне законодавство держав, що приєдналися до основних міжнародних договорів у цій сфері. Дисертантом удосконалено визначення термінів «митні процедури», «спрощення митних процедур», «уніфікація», «гармонізація» з урахуванням їх нормативного закріплення та практики застосування міжнародними інституціями та державами. Ці авторські гіпотези логічно відтворюють багатоаспектність міжнародно-правового розуміння концепту гармонізації митних стандартів. Робота містить й інші позитивні висновки, відображені в дисертації та авторефераті.

Практична значущість результатів дослідження визначається можливістю впровадження його результатів при підготовці нормативно-правових актів з питань спрощення та гармонізації митних процедур у сфері міжнародної торгівлі; для удосконалення практики міжнародної співпраці щодо спрощення та гармонізації митних процедур, виконання міжнародно-правових зобов'язань, формування сприятливого образу держави на міжнародній арені та позитивного іміджу митних органів; для подальшого дослідження проблем спрощення та гармонізації митних процедур та ін.

Необхідно також констатувати повноту викладу результатів дисертаційного дослідження С.І. Денисенка в його опублікованих 13 працях.

Автором здійснено самостійне наукове дослідження, матеріал викладено послідовно та відповідно до логіки наукового пошуку, результати дослідження оприлюднено системно. Наукові положення, рекомендації та висновки дисертації є достовірними. Слід констатувати новизну та якість, варіативність джерельної бази, певну складову якої вперше запроваджено до наукового обігу. Автореферат дисертації відображає її зміст, його оформлено відповідно до встановлених вимог.

Окремі положення дисертації потребують коментарів з боку автора або можуть мати інше доктринальне вирішення.

1. Автор у власній роботі детально висвітлює діяльність Європейського Союзу (ЄС) у сфері гармонізації митних правил. Водночас ключовому для нашої держави документу в цій сфері а саме – Угоді про асоціацію України та ЄС здобувач у дослідженні присвятив лише півсторінки на с. 195 та не здійснив аналізу її відповідних приписів; крім того, підрозділ 3.2, присвячений питанням імплементації Україною відповідних міжнародних стандартів, у цілому містить відомості тільки до початку 2015 р.

2. Дослідник пропонує дискусійне бачення системи джерел міжнародного митного права, які регулюють спрощення та гармонізацію митних процедур, до яких він відносить основні – міжнародні договори (угоди, конвенції) та міжнародні звичаї та допоміжні: резолюції та рішення міжнародних організацій, типові (модельні) акти (закони); діючу практику у сфері міжнародних митних правовідносин, внутрішнє законодавство держав, національну судову практику (с. 54 дослідження). Потребує на уточнення розуміння автором категорії «діюча практика у сфері міжнародних митних правовідносин», викликає подив відсутність згадки у цьому контексті про міжнародно-правовий прецедент та міжнародну правову доктрину, також не можна погодитися із баченням внутрішнього законодавства держав та національної судової практики як джерел міжнародного митного права.

3. Автор не визначився із місцем міжнародного митного права у системі міжнародно-правового регулювання. Це можна побачити, зокрема, через опосередковане тлумачення міжнародного митного права як складової міжнародного економічного права, ув'язування автором міжнародних торгових та міжнародних митних відносин тощо (с. 61). Розмежування цих категорій чи розбудова їх ієрархії є вкрай бажаним елементом дослідження на запропоновану автором тематику.

4. На с. 49 здобувач до міжнародних договорів, що частково регулюють питання у сфері спрощення та гармонізації митних процедур відносить

Конвенцію ООН з морського права 1982 р., що на думку здобувача у ст.ст. 69 та 434 встановлює низку митних пільг для держав, які не мають виходу до моря; при цьому у дійсності ст. 434 у вказаній конвенції немає, а в ст. 69 йдеться про доступ до користування ресурсами виключної економічної зони та континентального шельфу держав, що не мають доступу до моря, жодних згадок про митні відносини у цій статті не міститься.

5. Також певну дискусійність становить підхід автора до класифікації суб'єктів міжнародного права. Зокрема, на с. 67-70 ЄС розглядається здобувачем як міжнародна міжурядова організація у контексті суб'єктності міжнародного митного права, і хоча далі на с. 71 автор сам визнає, що «міжнародно-правове регулювання спрощення та гармонізації митних процедур у сфері міжнародної торгівлі здійснюється і в рамках регіональних міжнародних організацій та економічних інтеграційних об'єднань (митних територій)» – питання щодо суб'єктності таких територій у роботі не підіймається.

6. Крім того на с. 65 до суб'єктів міжнародного права у цілому дисертант відніс «нації і народності, що борються за самовизначення», а не нації та народи відповідно до класичного розуміння цієї проблематики.

7. Висновки дисертації до першого розділу на с. 77-83 містять окремі тези, що прямо не впливають із змісту розділу (щодо ознак митного контролю та митного оформлення) або загальновідомі тези (щодо переліку джерел міжнародного права, які застосовуються Міжнародним Судом ООН тощо), що сприяє збільшенню обсягу дослідження, яке і так істотно перевищує встановлені у цій сфері стандарти.

8. На думку автора «міжнародно-правове регулювання спрощення та гармонізації митних процедур у країнах ЄС відбувається за двома основними напрямками: митна співпраця держав на міжнародному рівні в рамках авторитетних універсальних міжнародних організацій і універсальних міжнародних договорів та митна співпраця усередині самого ЄС» (с. 155 дисертації). Варто вказати, що оскільки митний союз відповідно до

установчих договорів ЄС є виключною компетенцією ЄС а не держав-учасниць ЄС, важко уявити практичну можливість митної співпраці цих держав в рамках авторитетних універсальних міжнародних організацій окремо від відповідної діяльності ЄС у цих структурах.

9. У назві розділу III автор вказує на існування «національних особливостей» міжнародно-правового регулювання спрощення та гармонізації митних процедур. Варто вказати, що національні особливості може мати імплементація чи реалізація норм міжнародного права а також участь держав у створення таких норм; водночас саме міжнародно-правове регулювання навіть за умов його певної регіональної фрагментації в сучасних умовах не передбачає за визначенням наявності певних національних особливостей.

Наведені зауваження мають переважно дискусійний характер, запрошують автора до пояснень і не принижують рівня дисертації С.І. Денисенка, не знімають загальну позитивну оцінку новизни та достовірності результатів дослідження.

Представлена на відгук дисертація є науковим дослідженням, що свідчить про вирішення важливої проблеми в науці міжнародного права з питань міжнародного правового регулювання спрощення та гармонізації митних процедур. Дисертація С.І. Денисенка містить висунуті особисто здобувачем науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати, наукові положення, а також характеризується єдністю змісту і свідчить про особистий внесок здобувача в науку. Дисертаційна робота С.І. Денисенка у повному обсязі відповідає паспорту спеціальності 12.00.11 – міжнародне право. У публікаціях дисертанта й авторефераті відбито основні положення дисертації.

Дисертація Денисенка Сергія Івановича «Міжнародно-правові стандарти спрощення та гармонізації митних процедур у сфері міжнародної торгівлі» повністю відповідає вимогам, встановленим Порядком присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового

співробітника, а її автор – С.І. Денисенко заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право.

Офіційний опонент

доктор юридичних наук, професор,
Урядовий уповноважений у справах
Європейського суду з прав людини

Б. В. Бабін

Підпис Бабіна Б.В. посвідчую:

16.09.2015р.